DE BUITENLANDSE WERKWEEK 2008 IN TSJECHIË

Huib de Kam (red.)

Grasbroek 6, 3334 BG Zwijndrecht

Kam, H. de (ed.) 2009. Report on the society's field study week in the Czech Republic, 14–21 September 2008. Coolia 52(3): 161–172.

Mikulov in South-Moravia was the base for excursions in the Thaya Valley and Podyjí National Parks. 350 species were found, including 70 from the (Dutch) Red Data List. The most interesting finds are described, among them *Lentinellus ursinus, Leucopaxillus albissimus, Lentinus cyathiformis, Psilocybe laetissima, Pluteus luctuosus* and *Artomyces pyxidatus.*

Wegens het 100-jarige bestaan van onze NMV is voor de buitenlandse werkweek gezocht naar een bijzondere locatie. Zoals bekend is dat het beloofde land van Tsjechië geworden. Uitvalbasis werd het plaatsje Mikulov in Zuid-Moravië, bijna op de grens met Oostenrijk, ongeveer 70 km boven Wenen. Een prachtig gebied met bijzondere loofbossen en parklandschappen. Als dan ook nog het Národní Park Podyjí genoemd wordt dat, via de beek Thaya, overgaat in het Oostenrijkse National Park Thayatal, dan moet dat een garantie zijn voor een schitterende werkweek. Bovendien voelden we ons heel veilig onder de hoede van onze Tsjechische gids Dr. Vladimir Antonín en de aanwezigheid van Anton Hausknecht. De laatste is niet alleen een ervaren paddenstoelenkenner, maar, naar later bleek, ook een goede wijnproever. Alsof dat nog niet voldoende was, kregen we ook nog speciale gidsen mee als we de Nationale parken gingen bezoeken. Wat kan er dan nog mis gaan!

Het weer gaat zijn eigen weg

Het succes van paddenstoelenzoekers is nogal afhankelijk van neerslag. Als er vele weken lang niet of nauwelijks een behoorlijke regenbui is langsgekomen, wordt het een moeizame zoektocht naar onze geliefde paddenstoelen, ook al vertoef je met 32 goedwillende mycologen in een gebied dat, onder goede omstandigheden, een zwammenparadijs is.

Hoe nat ons landje ook besproeid is geweest door gulle regens, Tsjechië niet. Het was gortdroog. Nee, niet tijdens de eerste twee excursiedagen. De sluizen gingen voor het eerst sinds vijf weken royaal open en dus de regenpakken aan en paraplu's omhoog. Zelfs Peter-Jan vond het te bar en zag je met een regenjack, maar z'n sandalen… die bleven aan.

Het onderkomen

Pension U Svatého Urbana zag er goed uit met twee werkruimtes, een mooie eetzaal en een bar. De werkruimtes bevonden zich op de eerste verdieping en in een keldergewelf. Er was in het pension slechts slaapplaats voor de helft van de groep. Gelukkig was er ook nog een dependance in een andere straat waar de rest 's nachts het moegezochte hoofd te ruste kon leggen en 's morgens kon ontbijten.

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 161 2-6-2009 9:20:57

Magen die gevuld dienen te worden

Een echt bijzondere belevenis was het avondeten, vaak ook wel diner genoemd. Het eten was goed en smakelijk, lof voor de kok. Alleen was er een nogal hilarisch probleem. De Tsjechische gastheer had zich niet goed gerealiseerd wat het betekent 32 hongerige Hollanders binnen redelijke tijd van spijze te voorzien. We mochten kiezen uit een aantal menu's, maar veel van die kaaskoppen hadden moeite met een menukaart die in de Tsjechische taal het lekkers aanprijst. Ook het onthouden van het bestelde eten bleek soms een probleem te zijn. De lachwekkende situatie deed zich dan voor dat sommigen geduldig zaten te wachten op iets, wat, op een andere plek, door iemand anders smakelijk werd opgegeten. De borden die de twee bedienende lieftallige meisjes ten einde raad niet kwijt konden, bleven enigszins onderkoeld achter op een restantentafel totdat iemand zich meldde die er trek in had.

De dappere, als mycoloog en gids aangetrokken Vladimir ontpopte zich al snel als restaurantmedewerker, tolk en brandjesblusser. Dit ging zo een aantal dagen door. Stip deed zijn best om elke morgen een andere variant van bestellen te bedenken om toch maar voor elkaar te krijgen dat zijn onderdanen 's avonds datgene kregen wat men 's morgens dacht besteld te hebben. Wel, na een aantal dagen was het aardig voor elkaar. We keken er zelfs niet meer van op als zo nu en dan een andere groep mensen aan onze tafels had plaatsgenomen en we moesten verkassen naar de kelder, om er vervolgens achter te komen dat de tafels daar wel erg vol stonden en we met bord en al weer terug gingen om onze oude stek weer op te eisen.

Figuur 1: *Mini*-Lentinellus ursinus. *(Foto: Bert Tolsma)*

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 162 2-6-2009 9:21:02

Figuur 2: *Mini-*Lentinellus ursinus*, lamellen. (Foto: Bert Tolsma)*

Gelukkig hebben paddenstoelenmensen een ongekend incasseringsvermogen. De gulle lach weerklonk alom en de stemming bleef, bijna bij iedereen, onverwoestbaar goed.

De soortenlijst werd weer keurig verzorgd door en met dank aan Grieta Fransen en bereikte een aantal van 350 stuks, waarvan 70 op de (Nederlandse) Rode Lijst.

***Lentinellus ursinus*, een 'berensoort' uit Tsjechië, maar ook in de Betuwe (Bert Tolsma)**

De vondst van een bruine paddenstoel met lamellen op hout in Tsjechië was voor mij al snel een aanzienlijke verrassing. Zeker toen bleek dat de vondst tot het genus *Lentinellus* behoorde. Immers, op 14 november 2006 wees de groep rondom Joke Bosch in de Betuwe mij op een oude beukenstam met paddenstoelen in het kasteelbos van Zoelen; de groep duidde de houtzwammen aan als 'trechtertaaiplaten'. De soort werd al meerdere jaren door hen gevolgd maar was nog niet op naam gebracht. De onderkant was bijna even bruin als de bovenkant en had lamellen en dat was verrassend. Het materiaal was echter al behoorlijk oud (zie foto) en ik heb, ook in Tsjechië, niet echt jonge exemplaren van de soort gezien. Kort daarna trof ik Mirjam Veerkamp die onderzoek deed naar paddenstoelen op beukenstammen en zij kreeg een stuk van de vondst mee naar huis. Thuis bekeek ik de sporen, vond ze erg klein en bijna rond (zo'n 4 × 3 µm), maar werd al determinerend gebeld door Mirjam die er bijna zeker van was dat de sporen ruw waren; het zou *Lentinellus ursinus* kunnen zijn. En inderdaad, in Melzer, onmiskenbaar ruwe sporen. Alles leek te kloppen met *Lentinellus ursinus*; vooral de

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 163 2-6-2009 9:21:07

‘vacht’ op de bovenkant van de hoeden was opvallend; een berenvel waardig! De soort had een voorlopige naam, maar vereist zeker verder onderzoek, want uit de literatuur blijkt dat de verschillen in kenmerken van de soorten binnen het genus *Lentinellus* bij de diverse auteurs niet voldoende duidelijk zijn. Er is behoefte aan meer literatuur.

Moser noemt *Lentinellus ursinus* klein (tot 4 cm) en de lamellen witachtig tot gelig, *Lentinellus vulpinus* daarentegen groot (tot zelfs 15 cm) en bijna kaal. In Tsjechië gebruikte Vladimir Antonín in het veld voor de soort de naam *vulpinus*, terwijl hij duidelijk veel gelijkenis vertoonde met de in 2006 gevonden soort in de Betuwe. Het verschil zit o.a. in de snelheid waarmee de smaak scherp wordt, de grootte van de sporen (*ursinus* tot 4,3 µm, *vulpinus* iets groter, tot 5 µm) en de vorm van de skelethyfen (*L. ursinus* ‘vaak’ met veel uitstulpingen, *L. vulpinus* niet). Beide soorten worden met deze kenmerken in het boek van Frieder Gröger, “Bestimmungsschlüssel für Blätterpilze und Röhrlinge in Europa”, Teil 1, 2006, uitgesleuteld. Bekijkt men de afbeeldingen in “Pilzkompendium” 1 van Erhard Ludwig dan vallen de macroscopische verschillen in zijn afbeeldingen op.

Overigens is de stam met de *Lentinellus* bij een grootscheepse opruimactie in het kasteelbos in Zoelen helaas volledig verdwenen.

Toch nog verrassingen (Rob Chrispijn)

Nadat we in het bos bij Rendez-Vous gaten in de lucht waren gesprongen bij het zien van een prachtige Kammetjesstekelzwam *(Hericium coralloides)*, kregen we al gauw iets blasé’s: Ach, alweer een Kammetjesstekelzwam. Het was toen al duidelijk dat bodembewonende paddenstoelen ook hier uiterst schaars waren. Daarom waren we blij toen we met een kleine groep na een half uur eindelijk een paar plaatjeszwammen vonden. Het was een verspreid groeiende groep van witte paddenstoelen met hoeden tussen de 4 en 8 cm. Doordat een exemplaar een geur had als van *Tricholoma album* dachten we met een ridderzwam te maken te hebben. Omdat ze er toch wat verdacht uitzagen voor een ridderzwam gingen er wat exemplaren mee. Er was tenslotte ruimte zat in onze verzameldoosjes! Achter de microscoop zag Eef Arnolds amyloïde sporen en dat betekende dat we met een *Leucopaxillus* te maken hadden. Meteen de paddenstoelen nog maar eens beter bekeken: Matte hoed, licht oker en met naar binnen omgekrulde rand. Lamellen smal en aflopend, crème tot iets bleekgelig. Steel stevig, mat (want fijn cystidieus) en bleek zachtgeel van kleur. Met het prettig werkende boek van Gröger kom je dan op *Leucopaxillus albissimus*. In mijn aantekenboekje zie ik staan dat dit een synoniem is van *L. paradoxa*, een zeer veranderlijke soort, maar mogelijk niet dezelfde als *L. cutefractus*. Laatstgenoemde kennen wij in Nederland als Roomkleurige dikhoed, een soort die volgens het Overzicht in de duinen, en dan vooral op Texel, niet zeldzaam schijnt te zijn. Ik heb hem in ons land helaas nog nooit gevonden, anders had ik misschien een uitspraak kunnen doen of deze soort leek op de Tsjechische vondst. Jammer!

Het landgoed van Letnice laat een prachtig parklandschap zien met verspreide, honderden jaren oude eiken die een stamomvang hebben welke je in Nederland nooit zult tegenkomen. Omdat het die eerste dagen in Tsjechië nogal koud was en de meesten van ons nog moesten afharden, was het prettig om een bezoek te brengen aan de bij het kasteel gelegen plantenkas. De kas op zich was heel fraai en de palmen en andere planten waren ook vast de moeite waard, maar toch ging onze aandacht bijna dwangmatig uit naar eventuele zwammen. En die vonden we ook. Verscholen tussen hoge varens stonden in de humus een stel tere parasolzwammetjes. Ze leken op de Elegante champignonparasol (*Leucoagaricus melanotrichus*),

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 164 2-6-2009 9:21:07

maar Henk Huijser herkende ze (en determineerde ze achteraf) als *Leucocoprinus heinemanni*. Hoed sterk gestreept met grauwe bekleding en donkerpaarsbruine papil. De lamellen wittig tot crème en de steel bijna hyalien wit met een wit ringetje met manchet. Allemaal zo elegant en ragfijn dat het diepe bewondering opwekt voor de krachten of het mechanisme dat dit in elkaar zet!

Twee dagen later was het mooi weer en werd een wandeling door dit prachtige gebied een groot plezier. Ook omdat er af en toe nog wel eens een paddenstoel gespot kon worden. Aan de voet van een oude eik bijvoorbeeld de Eikeweerschijnzwam (*Inonotus dryadeus*), twee prachtige exemplaren met okergele hoed en roodbruine guttatiedruppels. Bijzonder was ook de vondst van een houtzwam op een stronk van zeker anderhalve meter doorsnee, vermoedelijk een beuk. Het was een warm oker paddenstoel van 20 cm doorsnee met sterk aflopende plaatjes, die niet zozeer gezaagd waren als wel enigszins verbrokkeld. Het ging dan ook om een bejaard exemplaar. De steel stelde weinig voor en was niet meer dan een cm hoog. Het was niet zo moeilijk om te bedenken dat het wel eens om een taaiplaat zou kunnen gaan. Voorzien van boek en microscoop werd dit ook bevestigd, het betrof hier de Korrelige taaiplaat (*Lentinus cyathiformis*). Een goed gekozen naam, want de hoed maakte inderdaad een wat korrelige indruk. Onder de stereo was te zien dat dit werd veroorzaakt door heel fijne, iets donker gekleurde haartjes, die pleksgewijs voorkwamen. Deze taaiplaat is in Nederland slechts een paar maal waargenomen.

Op weg naar het hellingbos van Pavlov passeerde de groep een paar wijnvelden. Omdat we toevallig met een paar mensen een vooruitgeschoven positie innamen en het niet

Figuur 3: Lentinus cyathiformis *(Korrelige taaiplaat). (Foto: Huib de Kam)*

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 165 2-6-2009 9:21:13

Figuur 4: Psilocybe laetissima *(Oranjegeel kaalkopje). (Foto: Huib de Kam)*

zeker was welke zijweg we moesten nemen, kortten we de wachttijd op de achterblijvers door dan maar een wijngaard in te lopen. Behalve een paar soorten als Grasleemhoed (*Agrocybe pediades*) en Zwartwordende zalmplaat (*Rhodocybe popinalis*) leverde dit enkele groepjes warmgele tot oranjegele paddenstoeltjes op. Ze leken wel wat op Grasleemhoeden, maar oudere exemplaren kregen grijzige lamellen met een violette zweem. Toen Chiel Noordeloos ze zag, herkende hij ze meteen als *Psilocybe laetissima* ofwel het Oranjegeel kaalkopje. Het is bij ons een zeldzame soort die relatief het meest in de duinen wordt aangetroffen. Voor veel aanwezigen was het de eerste keer dat ze dit fraaie paddenstoeltje zagen.

Leuke vondsten uit Thaya (Marian Jagers)

Tijdens de excursie op vrijdag in het dal van de Thaya werd op een iepenstam een groot aantal verse vruchtlichamen van *Pluteus luctuosus*, Bruinsnedehertenzwam, gevonden; zoals de naam verraadt, een hertenzwam met een bruine lamelsnede. Mijn beurt afwachtend om een foto te kunnen maken, bekeek ik de massa slijmzwammen die aan dezelfde zijde op de stam zaten. Er groeiden vijf verschillende soorten. Twee vielen op door kleur en vorm. De ene, geel gekleurd met het uiterlijk van een krakeling, was *Hemitrichia serpula*, Netvormig langdraadwatje. De andere, donker gekleurd, met meerdere kopjes op één steel en met een rood capillitium, dat als een rookpluimpje boven de massa uitwaaierde, was *Metatrichia vesparia*, Gebundeld kelkpluisje. *Hemitrichia serpula* vind ik in Twente wel meer, maar *M. vesparia* heb ik in Nederland nog maar één keer eerder gevonden tijdens de werkweek in Kraggenburg, in 2007. Nadat de foto's gemaakt waren, speurde ik de achterzijde van de stam af. Daar groeide iets dat in eerste instantie op een slijmzwam lijkt, maar het niet is, namelijk *Phleogena faginea*, Beukenkorrelkopje (zie ook Coolia 2007, nr. 2 blz. 91–93). Het is een sterk naar maggi geurend, bolvormig, gesteeld paddenstoeltje van amper 6 mm groot, vuilwit, later donkerbruin verkleurend en met korrelige hoed. De soort groeide over de gehele lengte van de stam, indrukwekkend, zo massaal. Je mag hopen dat deze voor Nederland vrij recente soort geen telsoort voor het NEM gaat worden.

Op zaterdag reisden we nogmaals af naar het dal van de Thaya. Na een afdaling over een steile helling, genoten we even van het uitzicht over de rivier. Vervolgens daalden we een tweede keer af over een prachtig aangelegd oud pad. Tot zover deed de ochtend meer denken aan een wandelvakantie dan aan een paddenstoelenexcursie. Het pad leidde naar een met loof-

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 166 2-6-2009 9:21:17

hout begroeid dal. Het leek er op dat ook hier geen paddenstoelen te vinden zouden zijn. Maar her en der lagen dode stammen en op één groeide de eerste bekerzwam, *Peziza micropus*, Molmbekerzwam. Er gaat een verhaal dat de *Peziza*'s in de Flevopolder pas worden gevonden als Atte van de Berg naar huis is, en zo ook hier. De beloning voor al het zoekwerk van de week kwam voor mij in de vorm van *Artomyces pyxidatus*, Kroontjesknotszwam. Deze soort werd vorig jaar voor het eerst in Nederland gemeld en haalde toen landelijk de pers. Tijdens de werkweek in 2007 mochten we de soort bewonderen in de beeldentuin in Marknesse. De vruchtlichamen die we in het dal vonden waren nog vrij vers, maar op de toppen van de vertakkingen waren de kroontjes al te zien, waardoor de soort in het veld te herkennen was.

Figuur 5: Phleogena faginea *(Beukenkorrelkopje). (Foto: Huib de Kam)*

Wimperzwamfrustraties (Henk Huijser)

De meeste mycologen hebben ergens in hun achterhoofd wel een lijstje met paddenstoelen die ze om wat voor reden dan ook een keer hopen te vinden. Op het verlanglijstje van de auteur staan o.a. nog een paar soorten uit het geslacht Wimperzwam (*Scutellinia*). Eén hiervan is de (nog) niet uit Nederland bekende *Scutellinia pilati* (Velen.) Svrček.

Begin jaren tachtig van de vorige eeuw, toen de interesse voor dit geslacht bij mij sterk groeide, kwam ik deze naam voor het eerst tegen in de *Scutellinia*-tabel van de Tsjech Svrček (1971), die daarvoor veel soorten uit de collectie van Velenovsky had bestudeerd. In deze tabel sleutelt de soort uit onder de taxa met randharen korter dan 1 mm (280 × 42 µm), sporen met lengte : breedte = 1: 0,5–0,6; groeit op in het water liggend hout.

Jaren zoeken, zowel in binnen- als buitenland, leverde geen enkele vondst op die met deze tabel bevredigend uitsleutelde op genoemde *S. pilati*. Langzaam ontstond enige twijfel omtrent de status van deze soort, temeer daar ook andere specialisten (Le Gal, Kullman) *S. pilati* in mij bekende publicaties niet opvoeren. Hoewel oude oorspronkelijke beschrijvingen van wimperzwammen meestal weinig houvast bieden, werd besloten die van Velenovsky (1934) toch maar eens te raadplegen. Hieruit kwam naar voren dat de randharen in tegenstelling tot wat de tabel opgaf, langer waren dan 1 mm (Pilis 2 mm × 25, sporen 20, rotundato-

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 167 2-6-2009 9:21:22

Figuur 6: *Scutellinia* 'bijna' *pilatii. (Foto: Henk Huijser)*

ellipticae, laevus). Had Svrček bij zijn onderzoek van het type de randharen gemist, of stond in de tabel gewoon een drukfout (bijv. 280 in plaats van 1280)?

Nieuwe informatie leverde de monografie van T. Schumacher (1990); ook hij bestudeerde typemateriaal, voorts de nodige collecties uit Noorwegen en geeft randharen 600–1600 × 25–43 µm, complex wortelend, sporen 21,1–27,4 × 13,6–16,4 µm met tot 0,3 µm hoge ornamentatie van onregelmatige wratjes en gebogen richeltjes. Randharen dus ongeveer zoals bij de Gewone wimperzwam (*Scutellinia scutellata*) maar sporen duidelijk groter. Ook met deze informatie bleek geen van de door mij bekeken Nederlandse collecties overeen te komen met het door Schumacher geschetste beeld.

Tijdens de afgelopen buitenlandse werkweek schoot het boven besproken probleem weer door mijn hoofd bij het zien van een groepje wimperzwammen met redelijk lange haren, op een in een beek liggende boomstam. Was *S. pilati* oorspronkelijk niet uit Tsjechië van een dergelijke biotoop beschreven? Het hart begon helemaal sneller te kloppen toen onder de microscoop de sporen duidelijk groter (21,2–23,2 × 14,4–16,4) bleken dan bij de Gewone wimperzwam en ook de erop aanwezige ornamentatie leek niet strijdig. Zou het dan eindelijk toch ….? De teleurstelling kwam thuis bij het zorgvuldig bestuderen van de randharen, deze bleken te kort en vooral te slank (280–825 × 16–22). De wens bleek weer eens vader van de gedachte te zijn geweest. Mijn laatste hoop mycologisch gezien nog iets positiefs aan deze jubileumwerkweek over te houden, was in rook opgegaan. Het gevonden materiaal bleek eigenlijk beter te passen bij wat in het overzicht *S. subhirtella* ss Kullman (1982) wordt genoemd en waaromtrent er bij mij nog enige twijfel bestaat of deze soort niet gewoon binnen de beschrijving van *S. olivascens* valt, zoals Schumacher die in zijn monografie geeft, maar dat is weer een heel ander verhaal. Eigenlijk zijn er maar weinig wimperzwammen te vinden waarbij een verhaal als hierboven **niet** verteld kan worden.

Mycologen die denken plezier aan het verzamelen en het op naam brengen van wimperzwammen te kunnen beleven: jullie zijn hierbij gewaarschuwd. Denkt u materiaal van besproken soort in uw bezit te hebben, dan houdt de auteur zich aanbevolen.

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 168 2-6-2009 9:21:26

Literatuur
Kulmann, B. 1982. A revision of the genus *Scutellinia* (Pezizales) in the Soviet Union. Scripta mycol. Tartu 10: 1–158.
Schumacher, T. 1990. The genus *Scutellinia* (Pyronemataceae). Op. bot. 101: 1–107.
Svrček, M. 1971. Tschechoslowakische Arten der Diskomyzetengattung *Scutellinia* (Cooke) Lamb. emend. Le Gal. (Pezizales) 1. Česká Mykol. 25: 77–78.
Velenovsky, J. 1934. Monographia discomycetum Bohemiae. 1: 1–436.

Happy end voor de klimgeiten (Henk Gremmer)

De laatste dag, die zal hét klapstuk van de werkweek moeten worden. Nog één keer naar Čížov, naar het *National Park Thayatal*. Het is vanaf Mikulov maar een dik uurtje rijden en we besluiten deze keer via Oostenrijk te gaan. We kijken onze ogen uit. In Čížov aangekomen heeft onze lokale gids een prachtig programma voor ons in petto: we gaan naar een imponerend dal onder aan de Thaya waar naar haar verwachting het paddenstoelenparadijs is gelegen.

Vergezeld van de gids, haar dochtertje van 10 en haar jonge hond, gaat de groep op stap. Omdat het wel een eindje lopen is (haar schatting 2 uur) stelt ze voor om in plaats van het brede gemerkte en uitgezette wandelpad, een smaller alleen bij haar bekend pad te nemen. We zullen er dan wat eerder zijn en meer tijd hebben voor de honderden soorten paddenstoelen ter plekke. Eerst enkele kilometers over een onverharde landbouwweg dwars door het veld, dan de weg het bos in, vervolgens van het pad af, dwars door het bos over een helling van ca. 45° bedekt met bladresten van loofbomen, takken, keien enz. Dat valt nog niet mee over zo'n schuin glibberig hellinkje. Na enkele kilometers maar eens gevraagd of het allemaal wel goed gaat. Dat wel ja, maar het gaat nog wel even zo door en daar worden er een heleboel niet vrolijk van.

Het is behoorlijk zwaar, zelfs zo zwaar dat we niet eens de gelegenheid hebben om te kijken of er ook paddenstoelen staan. Ook blijkt dat het brede pad enkele honderden meters lager loopt en dus verkiezen een aantal om zich naar beneden te storten, van boom naar boom stuiterend om op het echte pad verder te gaan. De gesplitste groep trekt verder richting een afgesproken punt waar we weer samen zullen komen. Nadat een aantal hun moreel en fysiek weer op orde hebben gebracht gaat het verder. Na enkele honderden meters komt er een uitkijkpunt van waar het paradijs ongeveer al zichtbaar moet zijn. Sommige geloven de gids op haar woord en nemen niet de moeite om van het prachtige panorama te genieten, een aantal ongelovigen gaat toch maar even kijken. Vervolgens nog een eindje het pad volgen en dan een scherpe draai naar links waar een soort trap in de rotsen is aangelegd om beneden naar het geliefde doel af te dalen. Zelfs Sissi schijnt deze trap afgedaald te zijn dus moeten wij het zeker kunnen.

Waneer de groep beneden is aangekomen, blijken er opvallend weinig paddenstoelen te staan en ook komt men inmiddels in tijdnood, omdat enkelen om 4 uur een afspraak in het dorp hebben. Omdat er verder toch weinig te vinden is, wordt de terugtocht aanvaard. De gids weet een nog kortere route, deze gaat via een oud geasfalteerd pad met een helling van ca. 45 graden, dus bijna stijl omhoog en dan ongeveer een kilometer. Na enkele meters begint men al raar te doen, sommige gaan achteruit lopend het pad omhoog, anderen zetten de voeten als Donald Duck neer, allen piepen en steunen. De meesten hebben geen oog meer voor de ook hier niet aanwezige paddenstoelen, en eindelijk bereiken we weer het bospad boven op de helling. Van hier is het nog ongeveer 4 km lopen. Na enige reanimatie doen we

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 169 2-6-2009 9:21:26

het laatste stukje naar het dorp waar we nog even het museumpje bezoeken, gevestigd in een oud grens-(ijzeren gordijn)-kantoor. Het was een bijzondere dag en het einde van een zeker gedenkwaardige week.

Bomen en bossen in Zuid Moravië (Bert Maes)

1. Rendez-Vous

Rendez-Vous bestaat uit parkbospercelen en oude boskernen (ancient woodland) met middenbos en plenterboskarakter, op leembodem. Voor ons is de combinatie van Moseik met Winterlinde (deels als voormalig uitgegroeid hakhout), Haagbeuk en de Wilde peer (met de karakteristieke kleine ronde vruchten) zeer verrassend. Verder nog als autochtoon: Een- en Tweestijlige meidoorn, Wegedoorn, Wilde kardinaalsmuts, Rode kornoelje, Sleedoorn, Heesterpruim (*Prunus fruticans*), Wilde liguster, Hondsroos, Schijnegelantier (*Rosa henkerischulzei*), Heggenroos, Kleinbloemige roos, Dauwbraam, *Rubus sp.*, Klimop, Loranthus (*Loranthus europaeus*), Ruwe berk, Spaanse aak, Gladde iep, Ratelpopulier, Wilde lijsterbes, Gewone vlier en Aalbes. Als bijzonderheid zagen we nog de Franse roos (*Rosa gallica*), vrijwel zeker als in het wild groeiende soort! Als aanplant zien we nog Zomereik, Gewone esdoorn, Noorse esdoorn, Amerikaanse vogelkers, Wintereik, Es, Robinia, Gele kornoelje, Zwarte noot, Grove den en Zomerlinde. In de kruidlaag o.a. Bosviooltje, Eenbloemig parelgras, Boskortsteel, Cipreswolfsmelk, Betonie, Bosaardbei, Lelietje van dalen, Gevlekt longkruid, Gewone salomonszegel, en Ruig viooltje.

2. Thayatal bij Masovice

Het Natuurpark Thayatal betreft een nauwe vallei met beekloop, op leembodem en verweerde gneis. Langs de beek en op de hellingen zien we uitgegroeid hakhout. Door de ligging in het grensgebied van Tsjechië en Oostenrijk was het gebied een halve eeuw niet toegankelijk en werd het niet geëxploiteerd. Verschillende boomsoorten groeiden smal en snel uit tot meer dan 30 meter hoog. Opvallend is de grote soortenrijkdom in de boomlaag! In het bereik van de beek betreft het vooral Zwarte els, Es en Haagbeuk met verder nog: Spaanse aak, Hazelaar, Winterlinde, Wilde peer, Fladderiep (*Ulmus laevis*), Witte els (*Alnus incana*; tot 35 meter hoog!), Wilde kardinaalsmuts, Ruwe kardinaalsmuts (*Euonymus verrucosa*), Gewone esdoorn, Hondsroos, Rode kamperfoelie en Eenstijlige meidoorn. Plaatselijk staat er

Figuur 7: *Rendez Vous: Een prachtig en uitgestrekt oud landgoed met verspreide oude bomen (Zomereiken op de foto) en graslanden. (Foto: Bert Maes)*

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 170 2-6-2009 9:21:30

aangeplante Grove den, Robinia en Fijnspar. In de kruidlaag: Leverbloempje, Gevlekt longkruid, Boszegge, Grote muur, Gele dovenetel, Gevlekte dovenetel, Ruig viooltje, Mansoor, Bittere veldkers, Blaasvaren, Muurvaren, *Cyclamen purpurea* en Boskortsteel. Ofschoon het bos er indrukwekkend uitziet, zullen lichtminnende soorten zoals Wilde peer en wilde rozensoorten hier langzamerhand in de knel komen.

Op de hogere hellingdelen gaat het bos over in (voormalig) hakhoutbos van Wintereik (*Quercus petraeae*) met o.a. Blauwe bosbes. Amerikaanse eik en Hongaarse eik (*Quercus frainetti*) zijn er aangeplant. Op rotsachtige plaatsen zien we Wilde dwergmispel (*Cotoneaster integerrimus*), Verfbrem, Sleedoorn, Heggenroos, Hondsroos en Wegedoorn. In de ondergroei o.a. Engbloem, Duinsalomonszegel en Gewone eikvaren.

3. Hellingbos en kalktop bij Pavlov

Buitengewoon gaaf is het hellingbos bij Pavlov met Zomerlinde, Ruwe iep, Ruwe berk, Haagbeuk, Noorse esdoorn, Gewone esdoorn, Es en Spaanse aak. Het betreft een grote oppervlakte uitgegroeid hakhoutbos op leembodem met grote boomstoven en hier en daar omgevallen bomen en wortelkluiten. Een enigszins vergelijkbaar bos kennen we in Nederland alleen in Zuid-Limburg in het centrale deel van het Savelsbos. Plaatselijk komt Wintereik voor. In de ondergroei zien we: Mansoor, Leverbloempje, Lievevrouwebedstro, Gevlekte dovenetel, Ruig viooltje, Gevlekt longkruid, Eenbloemig parelgras en Gele dovenetel.

Plaatselijk, maar vooral hoger in de heuvels waar kalkrotsen dagzomen, komen prachtige struwelen voor van Gele kornoelje, Hondsroos, Heggenroos, Sleedoorn, Wilde kardinaalsmuts, Wegedoorn, Eenstijlige meidoorn, Bosrank, Gladde iep, Klimop en Geveerde pimpernoot (*Staphyllea pinnata*), Weichselboom (*Prunus mahaleb*), Hazelaar, Kruisbes, Moseik en Wilde peer. Op warme kalkhellingen gaat het bos over in Moseiken-Wintereikenbos en Donzige eikenbos (*Quercus pubescens*). Verspreid in deze bossen zien we Winterlinde, Zomerlinde, Eenstijlige meidoorn, Spaanse aak, Gele kornoelje, Wilde liguster, Wegedoorn, Gladde iep, Wilde kardinaalsmuts, Heggenroos, Hondsroos, Sleedoorn, Weichselboom, Bosrank, Klimop, Haagbeuk, Noorse esdoorn, Wollige sneeuwbal, Rode kamperfoelie en Verfbrem. Plaatselijk is Zwarte den aangeplant. Prachtig zijn de plaatselijk voorkomende bloemrijke kalkgraslanden met o.a. *Sesile oceum*, *Centaurea stoibo*, *Phleum phloides* (?), *Sedum album*, *Sanguinea minor*, *Potentilla arenarea*, *Verbena lychitis* (?), *Echium vulgare* en *Iris pumila*.

Figuur 8: *Pavlov: Kalkheuvels met fraaie struwelen en bossen met Zomerlinden en Donzige eiken. Op de foto bloemrijk kalkgrasland en rechtsvoor een Weichselboom* (Prunus mahaleb). *(Foto: Bert Maes)*

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 171 2-6-2009 9:21:33

Figuur 9: *Breclav: een smalle, mooie bosstrook langs een rivierarm met oude Spaanse aken, Zomereiken en Kraakwilgen; in de struiklaag o.a. Tweestijlige meidoorn, Grootvruchtige meidoorn, Wegedoorn en Wilde kardinaalsmuts. (Foto: Bert Maes)*

4. Rivierbos langs de Dyje bij Breclav

Een korte insteek in een smalle natte strook van rivierbos bleek een ongekende bosparel op te leveren! Met o.a. Ruwe iep, Gladde iep, Winterlinde, Tweestijlige meidoorn en Grootvruchtige meidoorn (*Cratageus macrocarpa*, de hybride van Tweestijlige en Koraalmeidoorn). Opvallend zijn de enorme Zomereiken, Essen, Spaanse aken en Kraakwilgen. Verder nog Rode kornoelje, Wegedoorn, Wilde kardinaalsmuts, Heggenroos, Gelderse roos, Hondsroos en Eenstijlige meidoorn. In de kruidlaag o.a. Gele lis, Boskortsteel, Bosviooltje, Reuzenzwenkgras en Boszegge.

5. Thayatal bij Ciñov

Het eerder bezochte Thayatal werd nu vanaf Ciñov bekeken. Hellingbos en beekmeanders met eilandjes, natte rivieroevers en overstromingsvlakken. De bodem is leemachtig, met merendeels verweerde leisteen en plaatselijk kwartsrotsen. Het hellingbos bestaat uit soortenrijk voormalig hakhout van Wintereik, Zomereik, Es, Spaanse aak, Haagbeuk, Winterlinde, Hazelaar met verspreid: Wollige sneeuwbal, Elsbes (*Sorbus torminalis*), Tweestijlige meidoorn, Eenstijlige meidoorn, Rode kornoelje, Ruwe kardinaalsmuts, Kruisbes, Wilde liguster, Rode kamperfoelie, Wegedoorn, Sleedoorn, Gewone vlier, Rood peperboompje, Meelbes, Koraalmeidoorn, Noorse esdoorn en Ruwe iep. In de ondergroei o.a. Mansoor, *Cyclamen purpurea*, Gevlekt longkruid, Gele dovenetel, Leverbloempje, Bosaardbei, Eenbloemig parelgras, Boskortsteel, Lieve-vrouwebedstro, Bosanemoon, Dalkruid, Bosbingelkruid en Gevlekte dovenetel. De natte bosgedeelten bestaan voornamelijk uit Zwarte els (tot 25 meter hoog) en verspreid: Es en Kraakwilg. Langs hogere bospaden zagen we o.a. Duitse brem (*Genista germanica*) en *Rosa jundzilii*. Een dendrologisch aardigheidje langs de weg was een (kunstmatige) geënte hybride van Meelbes en een cultuurpeer.

Figuur 10: *Thayatal: Diepe beekinsnijding en begeleidend bos met zeer hoog groeiende (o.a.) Zwarte- en Witte els, Haagbeuk, Winterlinde, Fladderiep en Wilde peer. voormalig zwaar bewaakt grensgebied met Oostenrijk en een halve eeuw nagenoeg onbetreden. (Foto: Bert Maes)*

Tsjechie Coolia 52(3) p 161-172 .indd 172 2-6-2009 9:21:36